

**CD 8.5.1 CURRICULUM DISCIPLINĂ PENTRU
STUDII UNIVERSITARE**

Redacția: 09
Data: 08.09.2021
Pag. 1/18

FACULTATEA DE MEDICINĂ NR. 1

PROGRAMUL DE STUDII 0912.1 MEDICINĂ

**CATEDRA DE CHIRURGIE GENERALĂ-SEMILOGIE NR.3,
CATEDRA DE CHIRURGIE NR. 1 „NICOLAE ANESTIADI”**

APROBAT

la ședința Comisiei de Asigurare a Calității și Evaluării
Curriculare în Medicină

Proces verbal nr. 1 din 16.09.21

Președinte dr. hab. șt. med., prof.
univ. _____

(grad didactic, titlu științific)

Suman Sergiu _____

(semnătura)

APROBAT

la ședința Consiliului Facultății de Medicină nr. 1

Proces verbal nr. 1 din 21.09.21

Decanul Facultății dr. hab. șt. med., prof.univ. _____

(grad didactic, titlu științific)

Plăcintă Gheorghe _____

(semnătura)

APROBAT

la ședința Catedrei de Chirurgie nr. 1 „Nicolae
Anestiadi” _____

Proces verbal nr. 02 din 15.09.21

Șef catedră dr. hab. șt. med., prof.univ. _____

(grad didactic, titlu științific)

Rojnoveanu Gheorghe _____

(semnătura)

CURRICULUM

DISCIPLINA STAJIUL CLINIC LA CHIRURGIE

Studii integrate/ Ciclul I, Licență

Tipul cursului: **Disciplină obligatorie**

Curriculum elaborat de colectivul de autori:

Rojnoveanu Gheorghe, dr. hab. șt. med., prof. univ.

Casian Dumitru, dr., hab. șt. med., conf. univ.

Șandru Serghei, dr. hab. șt. med., prof. univ.

Ungureanu Sergiu, dr. hab. șt. med., prof.univ.

Anghelici Gheorghe, dr. hab. șt. med., prof.univ.

Bernic Jana, dr. hab. șt. med., prof.univ.

Pavliuc Galina, dr. șt. med., conf. univ.

Șipitco Natalia, dr. șt. med., conf. univ.

Baltaga Ruslan, dr. șt. med., conf. univ.

Berliba Sergiu, dr. șt. med., conf. univ.

Vozian Marin, dr. șt. med., conf. univ.

Bazeliuc Iurie, dr. șt. med., conf. univ.

CD 8.5.1 CURRICULUM DISCIPLINĂ PENTRU STUDII UNIVERSITARE

Redacția:	09
Data:	08.09.2021
Pag. 2/18	

I. PRELIMINARII

Prezentarea generală:

Acest stagiu clinic prezintă o continuitate a modulelor de *Chirurgie generală-semiologie* și *Boli chirurgicale*. Studenții deja având un diapazon de cunoștințe teoretice în chirurgie, pe parcursul stagiului clinic vor antrena deprinderi practice de asistență chirurgicală a pacienților. Procesul de curăție a bolnavilor chirurgicali este un lucru complex, realizat de o echipă multidisciplinară a serviciului chirurgical (medici, asistente, infirmiere). Pe parcursul perioadei stagiului clinic studenții vor realiza în mod practic lucrul de medic-ordinator în secțiile de chirurgie, participând personal la toate procesele de asistență medicală a pacienților din spital, integrându-se în colectivul secției respective. Plus la aceasta, studentul va însuși rolul și responsabilitățile fiecărui membru al colectivului, vor colabora în cadrul echipei și instituției medicale, vor deprinde abilități practice elementare de asistență chirurgicală și îngrijire a pacientului, fără de care procesul curativ poate eșua.

- Misiunea curriculumului (scopul) în formarea profesională:

Curriculumul este elaborat pentru studenții facultății Medicină și va servi drept conduită pentru petrecerea stagiului clinic la chirurgie. Familiarizarea studenților mediciști cu lucrul în echipă în cadrul secțiilor de chirurgie, luând în considerație valorile personale și existențiale ale pacienților, respectând normele morale și etice. Un alt obiectiv în formarea profesională este dezvoltarea abilităților de exercitare a funcției de ajutor de medic-ordinator, cât și deprinderilor profesionale specifice și responsabilitățile fiecărui membru al echipei, colaborarea interprofesională în activitatea comună a secției de chirurgie, comunicarea asertivă și non-discriminatorie cu colegii, pacientul, aparținătorii și comunitatea.

- Limba/limbile de predare a disciplinei: română
- Beneficiari: studenții anului IV, facultatea Medicină

II. ADMINISTRAREA DISCIPLINEI

Codul disciplinei			
Denumirea disciplinei		Stagiul clinic de specialitate	
Responsabil de disciplină		Rojnoveanu Gheorghe, dr, hab. șt. med., prof.univ. Guțu Evghenii, dr. hab. șt. med., prof.univ.	
Anul	IV	Semestrul VIII	Perioada de vară
Numărul de ore total, inclusiv:			150
Forma de evaluare	E	Numărul de credite	5

III. OBIECTIVELE DE FORMARE ÎN CADRUL STAGIULUI CLINIC

CD 8.5.1 CURRICULUM DISCIPLINĂ PENTRU STUDII UNIVERSITARE

Redacția:	09
Data:	08.09.2021
Pag. 3/18	

La finele stagiului clinic studentul va fi capabil:

la nivel de cunoaștere și înțelegere:

- Să cunoască rolul chirurgului în evaluarea și a abordarea adecvată a nevoilor de sănătate ale pacienților chirurgicali;
- Să identifice elementele specifice comunicării în echipa interdisciplinară;
- Să înțeleagă rolurile și mediile unei echipe interdisciplinare;
- Să cunoască cauzele comune a conflictelor și a comunicării greșite în colaborarea interprofesională;
- Să cunoască măsurile de prevenire a infecțiilor în staționările chirurgicale;
- Să cunoască tehnicile de îngrijire pentru asigurarea nevoilor persoanei sănătoase și bolnave;
- Să identifice etapele procesului de curăție și îngrijire a bolnavului chirurgical;
- Să descrie elementele cheie a fiecărei etape a procesului de asistență medicală a pacientului chirurgical;
- Să interpreteze datele investigațiilor paraclinice (imagistice, endoscopice, de laborator) utilizate la examinarea pacienților chirurgicali;
- Să cunoască echipamentele și materialele necesare pentru intervenții și îngrijirea pacienților;
- Să cunoască etapele de pregătire a bolnavului pentru investigații și intervenții chirurgicale;
- Să supravegheze evoluția bolnavului în perioadele pre- și postoperatorie.

❖ **la nivel de aplicare:**

- Să analizeze funcțiile, rolul membrilor implicați în activitatea echipei chirurgicale (șef secție, ordinatori, anesteziologi, asistente medicale, infirmiere);
- Să colaboreze cu colaboratorii secției pentru a menține un climat de respect reciproc și valori;
- Să comunice eficient cu pacienții, familiile, membrii echipei chirurgicale și colaboratorii instituției medicale într-o manieră responsabilă;
- Să aplice abilitățile practice și tehnicile de îngrijire a bolnavului chirurgical;
- Să aplice măsuri de prevenire a infecțiilor nosocomiale intraspitalicești;
- Să aplice sub conducerea responsabililor de stagiul clinic (șef secție, medici-ordinatori) intervenții proprii și manipulații diagnostico-curative în baza standardelor profesionale cu susținerea psihologică și informarea adecvată a pacienților;
- Să planifice realizarea măsurilor preventive, educative, relaționale și curative;
- Să elaboreze planul de examinare și tratament individualizat pacientului chirurgical în funcție de necesități și parametri vitali;
- Să fie apt de a întocmi documentația medicală (fișa de observație clinică, extrase etc) a bolnavului spitalizat în serviciul de chirurgie.

❖ **la nivel de integrare:**

- Să interacționeze eficient cu specialiștii din alte servicii ale staționarului;
- Să adopte o abordare de echipă pentru promovarea, prevenirea și menținerea sănătății, tratamentul patologiilor chirurgicale;
- Să ofere îngrijiri necesare pacientului chirurgical în funcție de nevoile acestuia, asigurându-se că acestea sunt prestate într-un mod sigur, în timp oportun, eficient și echitabil;
- Să evalueze rezultatele tratamentului aplicat.

CD 8.5.1 CURRICULUM DISCIPLINĂ PENTRU STUDII UNIVERSITARE

Redacția: 09

Data: 08.09.2021

Pag. 4/18

IV. CONDIȚIONĂRI ȘI EXIGENȚE PREALABILE

- **Precondiție:** Stagiul clinic la chirurgie se bazează pe subiectele disciplinelor *de Chirurgie generală-Semiologie* (a.3) și *Boli chirurgicale* (a.4), reflectate în curriculumul disciplinelor respective;
- Cunoașterea limbii de predare;
- Competențe TIC (utilizarea internetului, procesarea documentelor, tabellelor electronice și prezentărilor, utilizarea programelor de grafică);
- Abilitatea de comunicare declarativă și non-discriminatorie și lucru în echipă;
- Calități – toleranță, inițiativă, autonomie și empatie.

**CD 8.5.1 CURRICULUM DISCIPLINĂ PENTRU
STUDII UNIVERSITARE**

Redacția: 09

Data: 08.09.2021

Pag. 5/18

V. TEMATICA ȘI REPARTIZAREA ORIENTATIVĂ A ORELOR

Nr. d/o	TEMA	Numărul de ore	
		Contact direct	Individual
1.	Lucru în echipă și bazele comunicării	6	
2.	Comunicarea ca instrument în activitatea de curăție și îngrijire a pacientului chirurgical	6	
3.	Activitatea în echipa chirurgicală. Tehnici de sporire a eficienței comunicării și lucrului în echipă (comunicarea medic-medic, medic-asistentă medicală, medic-infirmieră, medic-pacient etc). Subordonarea în cadrul secției de chirurgie	6	2
4.	Rolul, funcțiile și competențele ajutorului de medic-ordinator al secției de chirurgie în oferirea asistenței medicale	6	
5.	Procesul de curăție a pacientului chirurgical: colectarea de date (anamneza)	7	2
6.	Procesul de curăție a pacientului chirurgical: examenul obiectiv fizical al pacientului (general și status localis)	7	2
7.	Procesul de curăție a pacientului chirurgical: elaborarea algoritmului de diagnosticare paraclinică a pacientului chirurgical	7	2
8.	Procesul de curăție a pacientului chirurgical: oformarea fișei de observație clinică, diagnosticul prezumtiv	7	2
9.	Procesul de curăție a pacientului chirurgical: pregătirea către investigațiile de urgență și programate	7	2
10.	Procesul de curăție a pacientului chirurgical: diagnosticul diferențial, analiza și interpretarea datelor, stabilirea diagnosticului clinic	7	2
11.	Procesul de curăție a pacientului chirurgical: elaborarea tacticii de tratament (de urgență și programat)	7	2
12.	Procesul de curăție a pacientului chirurgical: monitorizarea clinică și paraclinică zilnică a pacientului chirurgical în perioadele pre- și postoperatorie (îngrijirea plăgilor, drenelor, sondelor etc)	7	2
13.	Procesul de curăție a pacientului chirurgical: evaluarea îngrijirilor (rezultatele tratamentului)	7	2
14.	Procesul de curăție a pacientului chirurgical: externarea și oformarea fișei de observație, a extrasului din staționar cu elaborarea recomandărilor pentru medicul de familie și consultaților din ambulatoriu, profilaxia complicațiilor postoperatorii	7	2
15.	Lucrul în departamentul de urgență: examinarea bolnavilor la spitalizare (de urgență și programat), oformarea actelor de spitalizare (fișa de observație, acordul informat etc)	7	2
16.	Activitatea în sala de tratamente (pansamente, manipulații în cadrul curăției pacienților din secție etc)	7	2

**CD 8.5.1 CURRICULUM DISCIPLINĂ PENTRU
STUDII UNIVERSITARE**

Redacția: 09
Data: 08.09.2021
Pag. 6/18

Nr. d/o	TEMA	Numărul de ore	
		Contact direct	Individual
17.	Activitatea în sala de operație: asistența la operație, asistent-instrumentar în cadrul intervențiilor chirurgicale (însușirea tehnicilor de prelucrare a mâinilor, câmpului operator, cunoașterea materialelor necesare pentru intervenție: fire, instrumente, bandaje, etc)	6	2
18.	Activitatea în sala postanestezie: monitorizarea pacientului după operație – parametrii vitali (puls, T/A, respirație, diureză, conștiență), pulsoximetria, medicație postoperatorie etc	6	2
ORE		120	30
Total		150	

VI.MANOPERE PRACTICE ACHIZIȚIONATE LA FINELE DISCIPLINEI

Dexterități practice (partea generală):

- a. Aplicarea pansamentului triunghiular pe cap
- b. Aplicarea pansamentului triunghiular pe umăr
- c. Aplicarea pansamentului triunghiular pe piept
- d. Aplicarea pansamentului triunghiular pe articulația coxofemurală
- e. Aplicarea pansamentului triunghiular pe plantă
- f. Aplicarea pansamentului triunghiular pe mână
- g. Aplicarea bandajului „căciulița lui Hippocrates”
- h. Aplicarea pansamentului în praștie pe nas
- i. Aplicarea pansamentului în praștie pe bărbie
- j. Aplicarea pansamentului cravată pe articulația cotului
- k. Aplicarea pansamentului cravată pe articulația genunchiului
- l. Aplicarea pansamentului cravată în regiunea axilară
- m. Aplicarea pansamentului rulant pe articulația radiocarpală
- n. Aplicarea pansamentului rulant pe primul deget al mâinii
- o. Aplicarea pansamentului rulant pe un deget
- p. Aplicarea pansamentului rulant pe toate degetele
- q. Aplicarea pansamentului rulant pe articulația talocrurală
- r. Aplicarea pansamentului rulant pe gambă
- s. Aplicarea pansamentului rulant pe articulația genunchiului
- t. Aplicarea pansamentului convergent pe articulația cotului
- u. Aplicarea pansamentului divergent pe articulația cotului
- v. Demonstrarea imobilizării extremității superioare cu ajutorul atelei Kramer
- w. Demonstrarea imobilizării gabei cu ajutorul atelei Kramer
- x. Aplicarea garoului hemostatic pe extremitatea superioară/inferioară

CD 8.5.1 CURRICULUM DISCIPLINĂ PENTRU STUDII UNIVERSITARE

Redacția:	09
Data:	08.09.2021
Pag. 7/18	

- y. Prelucrarea mâinile înainte de intervenția chirurgicală
- z. Demonstrarea îmbrăcarea halatului steril și a mănușilor
- aa. Prelucrarea și izolarea câmpului operator
- bb. Selectarea instrumentelor pentru secționarea țesuturilor
- cc. Selectarea instrumentelor pentru hemostază
- dd. Selectarea instrumentelor depărtătoare de plagă
- ee. Selectarea instrumentelor pentru sutura țesuturilor moi
- ff. Demonstrarea mânăuirii corecte a bisturiului, a pensetei, închiderea și deschiderea pensei chirurgicale
- gg. Selectarea firelor chirurgicale resorbabile și neresorbabile
- hh. Selectarea atributelor necesare și aplicarea suturilor simple la piele
- ii. Selectarea atributelor necesare și aplicarea suturilor la piele de tip Blair-Donati
- jj. Selectarea atributelor necesare și aplicarea suturilor la piele de tip „U”
- kk. Înlăturarea suturilor de pe plagă
- ll. Efectuarea pe mulaj a injecțiilor subcutanate, intramusculare și intravenoase
- mm. Determinarea grupelor sangvine
- nn. Efectuarea pe mulaj a cateterizării vezicii urinare
- oo. Selectarea instrumentarului necesar și realizarea blocajelor novocainice (Vișnevskii, Oberst-Lukașevici, retromamar etc)
- pp. Selectarea atributelor necesare și aplicarea sondei nazogastrice
- qq. Selectarea atributelor necesare pentru clismele evacuatoare
- rr. Selectarea atributelor necesare pentru clismele de activare a intestinului (hipertonice, după Ognev etc)
- ss. Selectarea atributelor necesare pentru îngrijirea și înlăturarea drenelor postoperatorii din abdomen
- tt. Selectarea atributelor necesare pentru îngrijirea bolnavilor cu enterostome, colostome
- uu. Monitorizarea saturației de oxigen (pulsoximetria).

Dexterități practice (partea specială):

Apendicita acuta

1. Indicația punctelor de maximă durere în apendicita acută
2. Efectuarea examenului bolnavului cu apendicită acută, demonstrând semnele clinice: Dieulafoy, Rovsing, Sitcovsky, Bartomier-Mihelson, Cope, Blumberg, Mandel-Razdolsky.

Herniile peretelui abdominal

1. Indicarea punctelor și zonelor slabe ale peretelui abdominal
2. Diferențierea semnelor herniilor reponibile, ireponibile și strangulate
3. Enumerarea criteriilor de diferențiere a herniilor inghinale directe și oblice
4. Aplicarea bandajului suspensor postoperator după herniotomia inghinală

Ocluzia intestinală

1. Aprecierea nivelului ocluziei intestinale după datele clinice
2. Comentarea clișeele radiologice (panoramice, proba Shwartz, irigoscopia) în ocluzia intestinală.
3. Enumerarea pe imaginea radiologică a semnelor de diferențiere ale ocluziei intestinale înalte și joase
4. Indicarea (în scris) a pregătirii preoperatorii a unui pacient cu ocluzie intestinală acută

Boala ulceroasă

1. Descrierea pe radiogramă a unui bolnav cu ulcer perforat
2. Selectarea atributelor necesare pentru efectuarea pneumogastrografiei
3. Demonstrarea dispariției matității hepatice în suspecția de ulcer gastroduodenal perforat
4. Determinarea gradului hemoragiei digestive după datele clinice și de laborator
5. Determinarea activității hemoragiei din ulcerul gastroduodenal după datele clinice, endoscopice și de laborator
6. Prescrierea tratamentului medicamentos pacientului cu hemoragie ulceroasă.
7. Depistarea prezenței semnelui Kussmaul și triadei Patkin în stenoză ulceroasă.
8. Descrierea clișeului radiologic baritat al tubului digestiv al unui bolnav cu stenoză pilorică
9. Selectarea testelor de laborator caracteristice pentru sindromul Darrow în stenoza pilorică decompensată
10. Selectarea atributelor necesare și efectuarea spălături gastrice după intervenția chirurgicală pe stomac.
11. Selectarea atributelor necesare și instalarea sondei Blackemore în caz de hemoragie din venele esofagiene dilatate.

Patologia chirurgicală a colecistului și căilor biliare

1. Efectuarea examenului bolnavului cu colecistită acută, demonstrând semnele Murphy, Ortner, Mussie-Gheorghievski, Blumberg.
2. Interpretarea testelor probelor sangvine generale și biochimice la bolnavii cu colecistită acută, cronică, coledocolitiază, icter mecanic de diferită etiologie.
3. Comentarea clișeelor radiologice (fistulocolangiografii, colecistocolangiografii transcutane, transhepatice, fistulografii, CPGRE).
4. Comentarea imaginilor ultrasonografice, a tomografiilor computerizate în litiaza biliară.
5. Prescrierea tratamentului preoperator pacientului cu colecistită acută
6. Îngrijirea drenelor biliare (colecistostomia, drenul din calea biliară principală). Comentarea criteriilor și termenelor de înlăturare ale drenurilor biliare.

Pancreatita acută

1. Efectuarea examenului bolnavului cu pancreatită acută, demonstrând semnele Berezniogovskiy, Grey-Turner, Culen, Bonde, Gobie, Körte, Vosresensky, Mayo-Robson.
2. Interpretarea analizelor sangvine, ale urinei, exudatului peritoneal, lichidului pleural la bolnavii cu pancreatită acută.
3. Interpretarea semnelor radiologice ale toracelui și abdomenului în pancreatita acută.
4. Interpretarea rezultatelor ultrasonografiei și tomografiilor computerizate în pancreatita acută și cronică.
5. Prescrierea tratamentului unui pacient cu pancreatită acută la debutul bolii, formă severă.

Traumatismul abdominal

1. Efectuarea examenului bolnavului cu traumatism abdominal închis și suspecție de lezare a organelor parenchimotoase (prezența defansului muscular, lichidului liber (matitate deplasabilă), excluderea pneumoperitoneului, Blumberg etc).
2. Efectuarea examenului bolnavului cu traumatism abdominal închis și suspecție de lezare a organelor cavitare (prezența defansului muscular, pneumoperitoneului, lichidului liber, Blumberg etc).
3. Determinarea gradului hemoragiei interne conform datelor clinice
4. Determinarea gradului hemoragiei interne conform datelor de laborator
5. Interpretarea prezenței pneumoperitoneului pe clișeul radiologic al abdomenului în ortostatism și pe laterogramă la bolnavul cu traumatism abdominal închis.

CD 8.5.1 CURRICULUM DISCIPLINĂ PENTRU STUDII UNIVERSITARE

Redacția:	09
Data:	08.09.2021
Pag. 9/18	

6. Selectarea utilajului necesar pentru laparocenteză (lavaj peritoneal diagnostic). Enumerarea criteriilor laparocentezei pozitive.

Traumatismul toracic

1. Efectuarea examenului bolnavului cu traumatism închis și suspexie de lezare a organelor intratoracice (prezența fracturilor costale, devierea traheii, pneumotorace, hemotorace, volet costal, tiraj intercostal, turgescența venelor jugulare).
2. Efectuarea examenului bolnavului cu traumatism toracic și descrieți semiologia (inspecția, auscultația, percuția) în diverse leziuni (pneumotorace, hemotorace).
3. Interpretarea prezenței hemo/pneumotoracelui pe clișeu radiologic al toracelui la bolnavul cu traumatism toracic.
4. Descrierea și aplicarea pansamentului ocluziv în caz de pneumotorace deschis.
5. Identificarea semnelor în caz de pneumotorace sufocant (cu supapă). Descrierea etapelor și efectuarea decompresiei cu ac.
6. Selectarea utilajului necesar pentru puncția pleurală. Reperete anatomice. Descrierea etapelor și efectuarea pe mulaj a puncției pleurale în caz de hidrotorace.
7. Selectarea utilajului necesar pentru toracocenteză. Reperete anatomice. Descrierea etapelor și efectuarea pe mulaj a toracocentezei.
8. Enumerarea indicațiilor/criteriilor pentru toracotomie.

Peritonitele

1. Efectuarea examenului abdomenului la bolnavul cu peritonită (defans muscular, lichid liber în cavitatea abdominală, semnul Blumberg).
2. Prescrierea metodelor de activare a intestinului pacientului cu peritonită în perioada postoperatorie.
3. Prescrierea tratamentului antibacterian și infuzional a bolnavului cu peritonită generalizată.
4. Interpretarea semnelor radiologice ale abdomenului în peritonita generalizată.
5. Interpretarea semnelor radiologice ale abdomenului în peritonita locală circumscrisă (abcese).
6. Comentarea datelor imagistice (USG, radiologice, CT) ale abceselor intraabdominale.
7. Interpretarea analizelor sangvine, ale urinei, exudatului peritoneal la bolnavul cu peritonită generalizată.

Patologia chirurgicală a sistemului venos (Dm)

1. Examinarea un bolnav cu boala varicoasă, demonstrând probele funcționale: Brodie-Trendelenburg-Troianov, Delbet, Pertes, Pratt-I, Pratt-II, Șeinis (proba celor trei garouri).
2. Aplicarea pansamentului elastic compresiv ale membrelor inferioare la pacientul cu boala varicoasă.
3. Interpretarea rezultatele coagulogramei.
4. Interpretarea rezultatelor Duplex scanării venelor membrelor inferioare.
5. Examinarea un bolnav cu tromboflebită acută a venelor membrelor inferioare, demonstrând semnele caracteristice.
6. Selectarea atributelor necesare pentru hemostaza provizorie și definitivă în hemoragia din vena varicoasă lezată.
7. Prescrierea tratamentului în tromboflebita venelor superficiale și profunde ale membrelor inferioare.
8. Selectarea măsurilor de profilaxie a complicațiilor tromboembolice la pacienții chirurgicali.

CD 8.5.1 CURRICULUM DISCIPLINĂ PENTRU STUDII UNIVERSITARE

Redacția: 09

Data: 08.09.2021

Pag. 10/18

VII. OBIECTIVE DE REFERINȚĂ ȘI UNITĂȚI DE CONȚINUT

Obiective	Unități de conținut
Tema 1. Lucru în echipă și bazele comunicării.	
<ul style="list-style-type: none"> să cunoască rolul medicului chirurg și a celor din alte profesii pentru evaluarea și abordarea adecvată a nevoilor de sănătate ale pacienților chirurgicali	Educație interprofesională. Colaborare interprofesională în practică medicală. Munca în echipă interprofesională. Îngrijire interprofesională bazată pe echipă. Competențe interprofesionale în sănătate.
Tema 2. Comunicarea ca instrument în activitatea de curăție și îngrijire a pacientului chirurgical	
<ul style="list-style-type: none"> să posede o bună comunicare cu pacientul și familia lui pentru stabilirea relației eficiente între medic și pacient să demonstreze abilități de comunicare verbale și nonverbale necesare în cadrul consultului și monitorizării clinice să demonstreze o comunicare asertivă și non-discriminatorie cu membrii echipei chirurgicale	Comunicarea ca instrument în colectarea informației medicale, stabilirea relației de parteneriat și încredere între medic și pacient. Scopurile comunicării medic-pacient. Tipuri de comunicare: comunicarea verbală și nonverbală. Comunicarea declarativă și non-discriminatorie. Comunicarea în echipa interprofesională. Fazele ascultării. Principalele elemente ale unui proces de comunicare. Comportamentele emițătorului și ale receptorului. Aspecte etice ale comunicării cu pacientul. Bariere de comunicare.
Tema 3. Activitatea în echipa chirurgicală. Tehnici de sporire a eficienței comunicării și lucrului în echipă (comunicarea medic-medic, medic-asistentă medicală, medic-infirmieră, medic-pacient etc). Subordonarea în cadrul secției de chirurgie	
<ul style="list-style-type: none"> să înțeleagă rolurile și mediile unei echipe interdisciplinare să cunoască cauzele comune a conflictelor și a comunicării greșite în colaborarea interprofesională să analizeze funcțiile, rolul diferitor actori în cadrul echipei chirurgicale să colaboreze cu persoane din alte profesii pentru a menține un climat de respect reciproc și valori partajate să recunoască impactul muncii în echipă asupra practicii centrate pe pacient	Rolul echipei în activitatea secției de chirurgie. Tipuri de echipe, tehnici de comunicare și interacțiune cu membrii echipei. Cauze comune ale conflictelor. Metode de soluționare a conflictelor. Activitatea în echipa chirurgicală în prestarea de servicii integrate și centrate pe pacient. Indicatori de evaluare a funcționării eficiente a echipei interprofesionale și impactul acestora asupra furnizării eficiente a asistenței chirurgicale, utilizând o abordare bazată pe cazuri.

**CD 8.5.1 CURRICULUM DISCIPLINĂ PENTRU
STUDII UNIVERSITARE**

Redacția: 09

Data: 08.09.2021

Pag. 11/18

Obiective	Unități de conținut
Tema 4. Rolul, funcțiile și competențele ajutorului de medic-ordinator al secției de chirurgie în oferirea asistenței medicale	
<ul style="list-style-type: none"> • să înțeleagă rolul și funcțiile medicului-ordinator în cadrul echipei interdisciplinare • să cunoască și să însușească competențele ajutorului de medic-ordinator al secției de chirurgie • să cunoască funcțiile și locul ierarhic al fiecărui membru al echipei chirurgicale	Rolul ajutorului de medic-ordinator al secției de chirurgie. Nivelul competențelor medicului-ordinator din secția chirurgicală. Cunoașterea funcțiilor și ierarhia membrilor din echipa chirurgicală. Comunicarea și colaborarea eficientă.
Tema 5. Procesul de curăție a pacientului chirurgical: colectarea de date (anamneza)	
<ul style="list-style-type: none"> • să înțeleagă și să respecte consecutivitatea logică a examenului subiectiv al pacientului chirurgical • colectarea corectă a datelor din antecedentele pacientului • să aplice interviul și observația pentru facilitarea interviului	Repererele distincte ale examenului subiectiv al pacientului chirurgical. Colectarea corectă și sistemică a datelor relevante din antecedentele pacientului.
Tema 6. Procesul de curăție a pacientului chirurgical: examenul obiectiv fizical al pacientului (general și status localis)	
<ul style="list-style-type: none"> • să înțeleagă și să respecte consecutivitatea logică a examenului obiectiv al pacientului chirurgical • examenul logic general și al statusului local la pacientul chirurgical	Rolul respectării consecutivității metodelor de examinare obiectivă sistemică a pacientului: examenul vizual, palparea, percuția, auscultația pe sisteme de organe.
Tema 7. Procesul de curăție a pacientului chirurgical: elaborarea algoritmului de diagnosticare paraclinică a pacientului chirurgical	
<ul style="list-style-type: none"> • să înțeleagă și să respecte pașii de diagnosticare paraclinică a pacientului chirurgical • să țină cont de necesități, dar și de posibilitățile instituționale	Pașii de diagnosticare paraclinică în urgențe, ținând cont de parametrii vitali ai pacientului și la pacientul programat în concordanță cu posibilitățile instituției medicale, prestatoare de servicii.
Tema 8. Procesul de curăție a pacientului chirurgical: oformarea fișei de observație clinică, diagnosticul prezumtiv	
<ul style="list-style-type: none"> • să înțeleagă și să respecte cerințele față de oformarea fișei de observație clinică	Respectarea cerințelor față de întocmirea actelor medicale, argumentarea diagnosticului prezumtiv.
Tema 9. Procesul de curăție a pacientului chirurgical: pregătirea către investigațiile de urgență și programate	

**CD 8.5.1 CURRICULUM DISCIPLINĂ PENTRU
STUDII UNIVERSITARE**

Redacția: 09

Data: 08.09.2021

Pag. 12/18

Obiective	Unități de conținut
<ul style="list-style-type: none"> • să cunoască indicațiile la investigații pentru un pacient spitalizat în urgență sau programat • să cunoască etapele de pregătire către investigații; • să argumenteze indicațiile către fiecare investigație • să interpreteze rezultatele investigațiilor endoscopice, imagistice și de laborator	Investigații de urgență, etapele de pregătire către investigație. Investigații programate, etapele de pregătire către investigație. Metodele imagistice (USG, CT, radiologice) Metodele endoscopice de examinare (FEGDS, FCS) Metodele radiologice
Tema 10. Procesul de curăție a pacientului chirurgical: diagnosticul diferențial, analiza și interpretarea datelor, stabilirea diagnosticului clinic	
<ul style="list-style-type: none"> • să examineze și clasifice datele culese de la pacient; • să departajeze manifestările de independență de cele de dependență; • să formuleze diagnosticul prezumtiv; • să efectueze diagnosticul diferențial al patologiilor chirurgicale	Argumentarea diagnosticului prezumtiv. Efectuarea diagnosticului diferențial. Analiza și interpretarea datelor. Departajarea între manifestările de independență și manifestările de dependență. Stabilirea diagnosticului clinic.
Tema 11. Procesul de curăție a pacientului chirurgical: elaborarea tacticii de tratament (de urgență și programat)	
<ul style="list-style-type: none"> • să elaboreze tactica de tratament; • să stabilească prioritățile tratamentului în cazurile de patologii abdominale acute; • să planifice manipulații și intervenții specifice care răspund nevoilor pacientului.	Algoritme curative în patologiile abdominale acute și în stări de urgență. Criteriile pregătirii preoperatorii. Obiectivele tratamentului chirurgical de urgență. Obiectivele tratamentului chirurgical programat.
Tema 12. Procesul de curăție a pacientului chirurgical: monitorizarea clinică și paraclinică zilnică a pacientului chirurgical în perioadele pre- și postoperatorie	
<ul style="list-style-type: none"> • să monitorizeze clinic și paraclinic pacientul chirurgical conform intervențiilor efectuate; • să îngrijească pacienții în postoperator (pansamente, îngrijirea drenelor, sondelor, stomelor etc).	Perioada pre- și postoperatorie. Aplicarea îngrijirilor în practică și relația asistent-pacient. Reacțiile pacientului în timpul îngrijirilor (anxietatea, stresul, durerea, singurătatea, sentimentul de neputință ș.a), care trebuie să fie în atenția medicului curant.

CD 8.5.1 CURRICULUM DISCIPLINĂ PENTRU STUDII UNIVERSITARE

Redacția: 09

Data: 08.09.2021

Pag. 13/18

Obiective	Unități de conținut
<ul style="list-style-type: none"> • să prescrie foaia de tratamente; • să întocmească documentația medicală.	
Tema 13. Procesul de curăție a pacientului chirurgical: evaluarea îngrijirilor (rezultatele tratamentului)	
<ul style="list-style-type: none"> • să aprecieze progresul pacientului în raport cu intervențiile aplicate; • să evalueze întregul proces urmat în caz de schimbări în starea pacientului (intervenții, complicații etc.).	Analiza rezultatului obținut. Evaluarea pacientului în raport cu intervențiile în procesul de tratament. Satisfacția pacientului la rezultatele obținute.
Tema 14. Procesul de curăție a pacientului chirurgical: externarea și оформarea fișei de observație, a extrasului din staționar cu elaborarea recomandărilor pentru medicul de familie și consultaților din ambulatoriu, profilaxia complicațiilor postoperatorii	
<ul style="list-style-type: none"> • să însușească întocmirea actelor medicale (fișa de observație clinică, a extrasului); • să definească recomandările la externarea pacientului; • să includă în extras măsurile de profilaxie a complicațiilor postoperatorii precoce și tardive.	Planul sistematic al fișei de observație clinică. Extrasul la externarea pacientului chirurgical: componentele, recomandările pentru pacient, medicul de familie, chirurgului din ambulatoriu. Profilaxia complicațiilor postoperatorii precoce și tardive. Integrarea pacientului în activitatea socială și de muncă.
Tema 15. Lucrul în departamentul de urgență.	
<ul style="list-style-type: none"> • să înțeleagă specificul activității medicului chirurg în departamentul de urgență; • să însușească documentația medicală din departamentul de urgență; • să efectueze triajul pacienților în caz de spitalizare în masă; • să definească prioritățile în acordarea asistenței medico-chirurgicale în urgențe. • să elaboreze planul de examinare a pacientului în urgență.	Pe parcursul stagiului studentul efectuează obligator 4 gărzi în Departamentul de Urgență. Departamentul Primiri Urgențe – structură, specificul de activitate. Documentația medicală în departamentul de urgență. Triajul pacienților chirurgicali în urgență. Prioritățile în acordarea asistenței medicale în urgențe. Algoritme de examinare a bolnavilor chirurgicali în funcție de parametrii vitali.
Tema 16. Activitatea în sala de tratamente (pansamente, manipulații în cadrul curăției pacienților din secție etc)	
<ul style="list-style-type: none"> • să însușească specificul activității în sala de tratamente a secției de chirurgie; • să efectueze pansamente bolnavilor operați;	Sala de tratamente: specificul de activitate, respectarea regimului de aeresire și prelucrare. Îngrijirea pacienților chirurgicali. Asepsia și antisepsia. Prelucrarea mâinilor înainte de procedurile chirurgicale.

**CD 8.5.1 CURRICULUM DISCIPLINĂ PENTRU
STUDII UNIVERSITARE**

Redacția: 09

Data: 08.09.2021

Pag. 14/18

Obiective	Unități de conținut
<ul style="list-style-type: none"> • sub coordonarea responsabilului de stagiul clinic sau medicilor din secție să efectueze manipulații invazive (puncții pleurale, puncții ale colecțiilor țesuturilor moi, suturarea plăgilor, permeabilizarea și înlăturarea drenelor etc).	Particularitățile îngrijirii plăgilor chirurgicale, a drenelor etc.
Tema 17. Activitatea în sala de operație.	
<ul style="list-style-type: none"> • să însușească metodicile de prelucrare a mâinilor, a câmpului operator; • să însușească rolul de asistent la intervenția chirurgicală; • să însușească rolul și funcția de asistent-instrumentar în cadrul operației; • să cunoască instrumentarul medical; • să cunoască materialele necesare utilizate în sala de operație.	Blocul de operații: structura, specificul activității în sala de operație. Metodele de prelucrare a mâinilor, a câmpului operator. Funcțiile asistentului și asistentului-instrumentar. Instrumente, fire, bandaje, etc)
Tema 18. Activitatea în sala postanestezie.	
<ul style="list-style-type: none"> • să însușească monitorizarea pacientului după operație; • să efectueze evidența și monitoringul parametrilor vitali (puls, T/A, respirație, diureză, conștiență); • să efectueze monitorizarea saturației cu oxigen (pulsoximetria); • să însușească medicația postoperatorie; • să monitorizeze caracterul și volumul eliminărilor din sonde, drenele postoperatorii etc.	Sala postanestezie: specificul activității. Perioada postoperatorie precoce, riscul complicațiilor postanestezice și postoperatorii precoce. Parametrii vitali (puls, T/A, respirație, diureză, conștiență). Pulsoximetria. Factorii de risc în perioada postoperatorie precoce.

VIII. COMPETENȚE PROFESIONALE (SPECIFICE (CS) ȘI TRANSVERSALE (CT)) ȘI FINALITĂȚI DE STUDIU

✓ **Competențe profesionale (CP)**

CD 8.5.1 CURRICULUM DISCIPLINĂ PENTRU STUDII UNIVERSITARE

Redacția:	09
Data:	08.09.2021
Pag. 15/18	

CP1. Executarea responsabilă a sarcinilor profesionale cu aplicarea valorilor și normelor eticii profesionale, precum și prevederilor legislației în vigoare

CP2. Cunoașterea adecvată a științelor despre structura organismului, funcțiile fiziologice și comportamentul organismului uman în diverse stări fiziologice și patologice, cât și a relațiilor existente între starea de sănătate, mediul fizic și cel social

CP3. Rezolvarea situațiilor clinice prin elaborarea planului de diagnostic, tratament și reabilitare în diverse situații patologice și selectarea procedurilor terapeutice adecvate pentru acestea, inclusiv acordarea asistenței medicale de urgență

CP4. Promovarea unui stil de viață sănătos, aplicarea măsurilor de prevenție și auto-îngrijire

CP5. Integrarea interdisciplinară a activității medicului în echipă cu utilizarea eficientă a tuturor resurselor

CP7. Promovarea și asigurarea prestigiului profesiei de medic și ridicarea nivelului profesional

CP8. Realizarea activității pedagogice și metodico-didactice în cadrul instituțiilor de învățământ superior și profesional tehnice în domeniul sănătății

IX. Competențe transversale (CT)

CT1. Autonomie și responsabilitate în activitate

CT3. Realizarea abilităților de interacțiune și responsabilitate socială

CT4 Dezvoltare personală și profesională

Finalități de studiu

- De a cunoaște principiile semiologiei generale, fazele procesului diagnostic, evaluarea simptomelor și sindroamelor la un pacient cu patologie chirurgicală;
- De a asimila bazele teoretice și practice ale asepsiei și antisepsiei în prevenirea contaminării perioperatorii și tratamentul proceselor inflamatorii;
- De a determina parametrii hemodinamici și de a evalua rezultatele investigațiilor imagistice, endoscopice și testelor de laborator la pacientul chirurgical;
- De a cunoaște simptomatologia generală și locală a hemoragiilor externe și interne (intraluminale, intracavitare și intratisulare);
- De a fi capabil să recunoască simptomatologia și să aplice măsuri curative în cazul complicațiilor și reacțiilor hemotransfuziei;
- De a cunoaște manifestările clinice locale și generale în cazul patologiilor inflamatorii comune ale țesuturilor moi;
- De a fi capabil să determine semnele clinice de bază în cazul traumatismului cranio-cerebral, toracic și abdominal;
- De a cunoaște semnele și simptomele clinice specifice patologiilor chirurgicale ale glandei mamare;
- De a fi capabil să determine semnele clinice de bază ale afecțiunilor care se referă la abdomenul acut;
- De a fi capabil să determine prin inspecție, auscultație și palpate apartenența patologiei vasculare periferice către unul dintre sindroamele: insuficiența arterială acută și cronică, insuficiența venoasă cronică, tromboza acută a venelor superficiale și profunde, limfostaza;

CD 8.5.1 CURRICULUM DISCIPLINĂ PENTRU STUDII UNIVERSITARE

Redacția:	09
Data:	08.09.2021
Pag. 16/18	

- De a fi competent, în baza cunoștințelor și abilitățile obținute, să explice natura proceselor fiziologice și patologice în chirurgie;
- De a integra cunoștințele asimilate în aplicarea practică pe viitor; Să cunoască particularitățile etiologice și patogenetice ale maladiilor și traumatismelor abdominale și toracice;
- Să înțeleagă principiile evoluției diverselor patologii abdominale;
- Să cunoască principiile de realizare și să modeleze procesele patologice de bază: etiologia, factorii de risc, patogenia și tabloul clinic ale maladiilor chirurgicale;
- Să înțeleagă procesele de bază ce asigură complicațiile bolilor chirurgicale;
- Să cunoască bazele și rolul practic al metodelor de diagnostic clinic, de laborator și instrumental;
- Să fie competent de a utiliza cunoștințele și metodologia din chirurgie în abilitatea de a explica natura unor procese fiziologice sau patologice;
- Să fie capabil de a evalua locul și rolul chirurgiei în pregătirea clinică a studentului-medic;
- Să fie apt să deducă cauzele posibile ale dezvoltării maladiilor abdominale și toracice;
- Să fie competent să utilizeze critic și cu încredere informațiile obținute, utilizând noile tehnologii informaționale și de comunicare.

X. SUGESTII METODOLOGICE DE PREDARE-ÎNVĂȚARE-EVALUARE

• *Metode de predare și învățare utilizate*

Dintre metodele de instruire aplicate în cadrul stagiului practic pot fi observarea, asistarea, aplicarea. Atitudinea responsabilă, activitatea proactivă și manifestarea inițiativei vor sta la baza instruirii în cadrul stagiului practic.

• *Strategii/tehnologii didactice aplicate (specifice disciplinei)*

În cadrul stagiului practic se va pune accent pe lucrul individual al studentului, sub supravegherea personalului chirurgical din staționar (șef de secție, medici-ordinatori), dar și a medicilor rezidenți sau studenții anilor de studii V și VI, care sunt concomitent în realizarea stagiilor practice, provîndu-se activitatea de tutoriat.

Reieșind din cerințele actualului curriculum, dar și din necesitățile individuale ale studentului, fiecare student va elabora un plan individual de activitate în agenda de practică și se va strădui pe parcursul stagiului clinic să-l realizeze.

În acest context se va pune accent pe:

- strategii didactice *relevante*, construite în baza situațiilor clinice reale din activitatea profesională;
- strategii *inductive* – studenții rezolvă probleme, iau decizii în baza unor cazuri/probleme concrete;
- strategii *active* – studenții învață prin acțiune, implicare;
- strategii bazate pe *colaborare* - activități în echipă și prin cooperare;
- strategii *interactive* – discuții dirijate și dezbateri în cadrul colectivului de chirurgie;
- strategii *critice* – studenții sunt încurajați să-și expună punctele de vedere, să argumenteze părerea proprie.

Metode de evaluare (inclusiv cu indicarea modalității de calcul a notei finale)

Curentă: discuții colegiale, supraveghere activă, evaluarea sistematică a agendei de stagiu practic.

CD 8.5.1 CURRICULUM DISCIPLINĂ PENTRU STUDII UNIVERSITARE

Redacția:	09
Data:	08.09.2021
Pag. 17/18	

Finală: Examen prin evaluarea deprinderilor practice în cadrul CUSIM, prin aplicarea modelului OSCE. Studentul va fi evaluat în cadrul a 5 stații, conform listei de abilități practice din curriculum:

1. Pansamente și suturi (conform listei de abilități practice)
2. Manipulații (conform listei de abilități practice)
3. Imagistica și Endoscopia (Identificarea tipului investigației, interpretarea datelor imagistice pe o imagine radiologică; CT, USG sau endoscopică)
4. Laborator (Identificarea tipului investigației, interpretarea datelor investigațiilor de laborator – grupele sangvine, analize generale, biochimice în lichide biologice)
5. Pacient standardizat (examen clinic și comunicare).

Fiecare stație va fi notată după cum urmează:

0 puncte – în caz de efectuare incorectă;

1 – efectuare parțial corectă/incompletă;

2 – efectuare corectă, în volum deplin.

Nota finală va fi constituită din suma cumulativă de la toate etapele de evaluare.

Modalitatea de rotunjire a notelor la etapele de evaluare

Grila notelor intermediare (media anuală, notele de la etapele examenului)	Sistemul de notare național	Echivalent ECTS
1,00-3,00	2	F
3,01-4,99	4	FX
5,00	5	E
5,01-5,50	5,5	
5,51-6,0	6	
6,01-6,50	6,5	D
6,51-7,00	7	
7,01-7,50	7,5	C
7,51-8,00	8	
8,01-8,50	8,5	B
8,51-8,00	9	
9,01-9,50	9,5	A
9,51-10,0	10	

Nota medie anuală și notele tuturor etapelor de examinare finală (nota anuală, nota la deprinderi practice, testare) - toate vor fi exprimate în numere conform scalei de notare (vezi tabelul), iar nota finală obținută va fi exprimată în număr cu două zecimale, care va fi trecută în carnetul de note.

Neprezentarea la examen fără motive întemeiate se înregistrează ca „absent” și se echivalează cu calificativul 0 (zero). Studentul are dreptul la 2 susțineri repetate ale examenului nepromovat.

XI. BIBLIOGRAFIA RECOMANDATĂ

A. Obligatorie (disponibile):

1. Guțu E, Casian D, Iacob V, Culiuc V. Chirurgie generală și semiologie. Suport de curs pentru studenții anului III, facultatea Medicină nr.1. Chișinău: CEP Medicina; 2017. 152 p.
2. Cicala E. Semiologie chirurgicală. Chișinău: CEP Medicina; 1999. 289 p
3. Istrati V, Calin G, Guțu E, Culiuc V, Voizian M. Ghid de manopere practice. Volumul II. Chișinău: CEP Medicina; 2013. 71 p.

**CD 8.5.1 CURRICULUM DISCIPLINĂ PENTRU
STUDII UNIVERSITARE**

Redacția: 09

Data: 08.09.2021

Pag. 18/18

4. Guțu E, Iacob V, Casian D, Cristalov Gh. Pansamente și bandaje. Elaborări metodice. Chișinău: CEP Medicina; 2006. 30 p.
5. Cursul de prelegeri al catedrei (a.4)
6. Note de curs la Boli Chirurgicale pentru studenții a.IV, Facultatea Medicină Sub red. Prof. Dr. Gh.Rojnoveanu. Chișinău, 2018.
7. A.Spânu. Chirurgie. Chișinău, 2000.
8. M.Kuzin. Afecțiuni chirurgicale. Moscova, 1994 (traducere)
9. M.Кузин. Хирургические болезни. Москва, 1992

B. Suplimentară (accesibile):

10. Mironiuc A. Semiologie și patologie chirurgicală. Cluj-Napoca: Iuliu Hațieganu; 2011. 260 p.
11. Spânu A. Chirurgie generală și semiologie chirurgicală. Chișinău: CEP Medicina; 2008. 590 p.
12. Dunn DC, Rawlinson N. Chirurgie: diagnostic și tratament. Ghid de îngrijire a bolnavului chirurgical. Ed.2. București: Editura Medicală; 1995. 640 p.
13. Ghelase F, Georgescu I, Nemeș R. Chirurgie generală. București: Editura Didactică și Pedagogică RA; 1999. 799 p.
14. N.Angelescu, editor. Tratat de Patologie Chirurgicală. București: Ed. Medicală, 2001.
15. E.Maloman. Chirurgia abdominală de urgență. Recomandări practice de diagnostic și tratament. Chișinău, 2008, 341 p.
16. Б.В. Петровский. Хирургические болезни. Москва, 1980.
17. М.И. Кузин, Б.М. Костюченко. Раны и раневая инфекция. Москва, 1990.

* - disponibil pe internet